

Ert dnr U2021/00554

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se.

Yttrande över Remiss - Skolbibliotek för bildning och utbildning

Härmed lämnas yttrande över ovan rubricerat delbetänkande.

Generella synpunkter

Utredningens förslag är att skoleleverna ska ha tillgång till bemannade skolbibliotek på den egna skolenheten och strävan är att de som bemannar biblioteken ska vara personal med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Förslagen i delbetänkandet, vilka syftar till att ge eleverna i den svenska skolan en likvärdig tillgång till skolbibliotek, är i huvudsak bra. Daglig tillgång till skönlitteratur, sakprosa och digitala resurser stimulerar elevernas läsande och medie- och informationskunnighet och att en kontinuerlig kontakt med skolbibliotekspersonal är väsentlig för både elever och lärare. Läsning, läsförståelse och läslust är inte bara en förhärskande del av svenskämnet i skolformernas läro- och kursplaner utan även en hörnsten i hela utbildningsväsendet. Förmåga och lust till läsning samt tillgång till såväl adekvat litteratur som utvecklandet av elevernas medie- och informationskunnighet är viktiga beståndsdelar i såväl demokratiuppdraget som fostrandeprocessen av självständiga samhällsmedborgare – ett av den svenska skolans huvuduppdrag.

Tidplan

Betänkandets tidplan från beräknad tidpunkt för beslut (under 2021 eller 2022) till genomförande (2023-07-01) måste anses vara för kort ur flera aspekter. Ett tydligt problem är att flertalet kommuner troligtvis måste möta lagändringen med ombyggnationer, tjänstetillsättningar, inköp av utrustning, material och möbler samt upprätta de samverkansavtal som betänkandet föreskriver. Detta kräver avancerade processarbeten för såväl politiker som tjänstemän vilket med all sannolikhet tar längre tid än den tid som återstår till det tänkta beslutet ska träda i kraft. Risken för att betänkandets goda intentioner står sig slätt i praktiken får anses vara överhängande.

Tillgång till skolbibliotek

Utredningen föreslår att alla elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek på den egna skolenheten. Om det finns särskilda skäl kan skolbiblioteksverksamheten organiseras i samverkan med ett folkbibliotek eller ett skolbibliotek på en annan skolenhet. Ett av de särskilda skälen som anges är att elevantalet på skolan är så litet att det inte är rimligt att bedriva egen skolbiblioteksverksamhet. Vad detta innebär behöver klargöras för att huvudmannen ska få tydliga riktlinjer för vilka skolenheter som förväntas ha egen skolbibliotek och vilka som behöver hitta samverkanslösningar med andra biblioteksverksamheter.

Bemanning av skolbibliotek

Utredningen föreslår att skolbiblioteken ska vara bemannade. Skolans huvudmän ska också sträva mot att skolbiblioteken ska vara bemannade med personal med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Den rådande bristen på personal med utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap riskerar att försvåra etableringen av nya skolbiblioteksverksamheter utifrån utredningens förslag att de nya reglerna ska gälla från 2023. Det är en väldigt

kort tidsperiod för lärosätena att hinna anpassa sina utbildningar och examinera nya studenter med relevant utbildning.

Skolbiblioteksverksamhetens innehåll, styrning och målgrupp

Utredningen definierar ett skolbibliotek som en ”gemensam och ordnad resurs med ett utbud av digitala och analoga medier som ska präglas av allsidighet och kvalitet och som ställs till elevernas och lärarnas förfogande”. Syftet med skolbibliotek ska, enligt utredningen, vara att ”främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet”. Det är svårdefinierat vad ett kvalitativt utbud innebär, det hade varit bra med tydliga riktlinjer för vad som gäller för skolbibliotekens utbud av medier.

Utredningen föreslår att rektorns ansvar för att skolbiblioteken ska bli en del i skolans undervisning och att det utvecklas samarbetsformer mellan skolbibliotekspersonal och lärare, ska tydliggöras. Rektorns ansvar förväntas innebära att skolbiblioteken synliggörs i det systematiska kvalitetsarbetet och att bibliotekens bestånd prioriteras i budgetarbetet. Att lägga ansvaret på rektornivå riskerar målet med likvärdighet för alla elevers tillgång till skolbibliotek och skolbibliotekspersonal. Risken är att det blir en stor skillnad på skolbiblioteksverksamheten inom kommunen beroende på rektorns inställning till skolbiblioteksverksamheten. Utredningens förslag att skolbibliotekens huvudmän ska anta biblioteksplaner för skolbiblioteksverksamheten är bra.

Genom att tydligare definiera skolbibliotekets roll och funktion underlättar det förutsättningarna för skolornas och huvudmännens arbete med det systematiska kvalitetsarbetet, enligt betänkandet. Frågan om statens roll i granskningen av detta arbete klargörs dock inte. I de fall där skolor och huvudmän inte följer kraven är det viktigt att det finns en tydlig konsekvens och uppföljningsprocess för t.ex. ändamålsenliga lokaler, utrustning och bemanning. Kan man t.ex. vända sig till Skolinspektionen om lagen angående skolbibliotek inte anses efterföljas?

För att bättre och på ett rimligare sätt kunna möta de högt ställda kraven på främst likvärdighet och utrustningskraven av skolbibliotek och tillgången på skolbibliotekarier skulle det kunna vara en lösning att kraven endast införs i grundskolans åk 7-9 samt på gymnasiet. För elever i åk F-6 kan det anses fullt rimligt att skolorna själva med behöriga lärare når de undervisningseffekter avseende läsmotivation och attityder till läsning som av betänkandet anses nå sin bästa effekt via ett skolbibliotek. Det skulle dessutom mycket väl kunna vara en karriärtjänst för någon till uppgiften väl lämpad lärare. Har skolorna bara rätt utrustning samt utökad tillgång till litteratur såväl kvantitativt som kvalitativt via inköpsstöd eller statligt bidrag på det sätt som nämns i betänkandet så skulle det kunna matcha delbetänkandets förslag om skolbibliotekets funktion mer än väl för de yngre årskurserna. Det utökade uppdraget för lärarna skulle kunna finansieras helt eller delvis med statsmedel i enlighet med betänkandets modell med elevantal som riktlinje. Fortbildning för lärarna skulle även kunna ske i samverkan med andra förvaltningar och huvudmän. Betänkandet nämner också det faktum att Sverige är på väg in i en lågkonjunktur vilket ytterligare skulle understryka ovanstående argumentet. Hellre minska ambitionen i förslaget än att riskera att det inte efterlevs alls i en utmanande tid.

Samverkan och samarbete om skolbiblioteksverksamhet

Utredningen föreslår att skolbiblioteksverksamheten endast i undantagsfall kan lösas genom samverkan mellan olika biblioteksverksamheter. I första hand ska skolbiblioteket finnas på den egna skolenheten. Det ska krävas en skriftlig överenskommelse mellan samverkande biblioteksverksamheter för att tydliggöra samarbetets innehåll och ansvar. Det är bra att det

tydliggörs att samverkan mellan biblioteksverksamheter för att uppfylla kravet på skolbibliotek inte nyttjas som en allmän besparingsåtgärd och att samarbetes utformning dokumenteras skriftligt. Samarbete mellan skolbibliotek och skolpersonal stärker undervisningen i skolans alla ämnen. Förhållandet mellan folkbibliotek och skolbibliotek måste tydliggöras vad gäller bemanning, möjligheter till öppettider, utrustning, inköp, tillgänglighet, inventarier och systemanvändning. Detta bör ske så långt möjligt via allmänna råd och därutöver via skriftliga överenskommelser enligt delbetänkandets intentioner.

Kompetenshöjande insatser

Utredningen anser att de föreslagna regleringarna ska träda i kraft i juli 2023. Bedömningen är att det då finns tillräcklig tid från det att besluten tas under 2021 eller 2022 för att berörda huvudmän kan vidta åtgärder för att säkerställa att reglerna följs. Vi anser att en del av de förslag utredningen kommit fram till är fullt rimliga att genomföra under den föreslagna tiden. Vi tror dock att det kommer att bli problem för huvudmännen att rekrytera personal med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap till de nya skolbibliotek som blir en konsekvens av förslagen. De berörda lärosätena behöver tid att ställa om utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap för att kunna examinera fler studenter. Studenterna behöver tid för att gå utbildningarna för att kunna bli aktuella för tjänsterna. Det här riskerar att bli en flaskhals för att i praktiken genomföra utredningens förslag.

Sammanfattning

- Riktlinjer för vilka skolenheter som ska ha tillgång till skolbibliotek på den egna skolenheten måste förtydligas.
- Kravet på att skolbiblioteken ska bemannas med personal med utbildning inom biblioteks och informationsvetenskap ställer stora krav på en snabb omställning hos de lärosäten där utbildningen bedrivs. Bristen på utbildad personal riskerar att bli en flaskhals vid genomförandet. Tanken att skolbibliotekarierna som första prioritet ska ha utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap och i andra hand lärarutbildning är rätt prioritering.
- Lokalfrågan är kanske den enskilt största utmaningen för genomförandet av reformen fullt ut. Flera skolor i kommunen saknar idag lokaler för att kunna inrätta ett särskilt skolbibliotek utifrån betänkandets krav på utrustning, möblemang och tillräckliga förutsättningar för skolbibliotekariens arbete. Betänkandets förslag på ekonomiska ersättningar till huvudmännen måste anses vara för lågt ställda då de inte tar tillräcklig hänsyn till behovet av lokaler.
- Frågorna om såväl maxavstånd till skolbiblioteket som kunskaper om behovet av nyetableringar är viktig att utreda vidare. För kommuner i eller med delar i glesbygdsområden kan detta innebära kostsamma och svåra nybyggnationer för att kunna möta kraven i betänkandet. De beräkningar som presenteras under punkt 8.5.3 tar endast hänsyn till etableringar i fråga om medier och inventarier – inte lokaler.
- Utredningen betonar vikten av en likvärdig tillgång till skolbibliotek för eleverna i berörda skolor. Förslaget är att rektor ska ha ansvar för skolbibliotekets inkludering i skolverksamheten. Risken är att det blir skillnad i skolbiblioteksverksamheten på skolorna beroende på rektors inställning till verksamheten vilket påverkar likvärdigheten.
- Om skolbiblioteksverksamheten ska lösas genom samverkan med andra biblioteksenheter är det viktigt att formerna för samverkan dokumenteras vad gäller innehåll och ansvar.

Piteå kommun

Yttrande

2021-05-06

Dnr 21KS191

Piteå kommun

Helena Stenberg (S)
Kommunstyrelsens ordförande